

Sygn. akt I USKP 67/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania M.M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.
o zasiłek chorobowy i zasiłek macierzyński,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 grudnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w N.
z dnia 5 czerwca 2019 r., sygn. akt IV Ua (...),

I. oddala skargę kasacyjną,

**II. nie obciąża ubezpieczonej kosztami zastępstwa
procesowego pełnomocnika organu rentowego w postępowaniu
kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w N. Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem
z 5 czerwca 2019 r., IV Ua (...), oddalił apelację ubezpieczonej M.M. od wyroku

Sądu Rejonowego w N. z 13 marca 2019 r., IV U (...), oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. z dnia 29 sierpnia 2018 r. ustalającej, że w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego przysługującego ubezpieczonej za okres od 1 grudnia 2018 r. do 5 stycznia 2018 r. nie należy uwzględniać dodatku kontrolerskiego.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczona jest zatrudniona w Izbie Administracji Skarbowej w K.. Na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r. miała przyznany dodatek kontrolerski na podstawie § 2 ust.1 pkt 1 oraz § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 23 grudnia 2010 r. w sprawie dodatku kontrolerskiego dla pracowników podległych ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 764).

Od 2 sierpnia 2016 r. do 6 stycznia 2017 r. ubezpieczona była niezdolna do pracy, od 7 stycznia 2017 r. do 5 stycznia 2018 r. przebywała na zasiłku macierzyńskim. Za okres od 2 sierpnia do 3 września 2016 r. była uprawniona do wynagrodzenia za czas choroby, a od 4 września 2016 r. do 6 stycznia 2017 r. do zasiłku chorobowego. W podstawie wymiaru zasiłków wypłaconych od 2 sierpnia do 30 listopada 2016 r. zakład pracy uwzględnił dodatek kontrolerski. W związku z utratą uprawnień do tego dodatku po trzech miesiącach nieobecności w pracy, od 1 grudnia 2016 r. zakład pracy wyłączył dodatek z podstawy wymiaru zasiłków wypłacanych do 5 stycznia 2018 r.

Sąd Rejonowy uznał decyzję organu rentowego za zasadną. Przypomniął, że podstawę wymiaru zasiłku chorobowego przysługującego ubezpieczonemu będącemu pracownikiem stanowi przeciętne miesięczne wynagrodzenie wypłacone za okres dwunastu miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstała niezdolność do pracy (art. 36 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1133 ze zm., dalej jako ustawa zasiłkowa). Przywołał przy tym art. 41 ust. 2 tej ustawy, z którego wynika, że składników wynagrodzenia przysługujących w myśl umowy o pracę lub innego aktu, na podstawie którego powstał stosunek pracy, tylko do określonego terminu nie uwzględnia się przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego należnego za okres po tym terminie. W ocenie Sądu pierwszej instancji art. 41 ust. 2 jest

normą szczególną w stosunku do art. 36, i zgodnie z zasadą *lex specialis derogat legi generali* należy stosować art. 41, a nie przepis art. 36. Dalej Sąd Rejonowy wskazał, że dodatek kontrolerski objęty zaskarżoną decyzją był przyznawany na okres roku kalendarzowego, przy czym pracownik tracił uprawnienie do niego, jeżeli jego nieobecność w pracy przekraczała trzy miesiące. Tym samym był to składnik wynagrodzenia przysługujący tylko do określonego terminu i zgodnie z powołanym przepisem nie podlegał wliczeniu do podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego.

W apelacji ubezpieczona zarzuciła naruszenie art. 41 ust. 2 ustawy zasiłkowej przez ustalenie, że zakład pracy prawidłowo wyłączył dodatek kontrolerski z podstawy zasiłku chorobowego; art. 36 w związku z art. 43 ustawy zasiłkowej przez uznanie, że pracodawca miał prawo na nowo ustalić podstawę zasiłku; art. 104 w związku z art. 63 k.p.a. przez nierozpoznanie istoty sprawy i uznanie, że pozostałe składniki wynagrodzenia wyszczególnione w pismach procesowych odwołującej nie były przedmiotem zaskarżonej decyzji; dokonanie wykładni prawa sprzecznie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 24 czerwca 2008 r., SK 16/06, który stwierdza, że nieuwzględnianie zasiłku chorobowego wypłaconych pracownikowi - w okresie przyjętym do jej składników wynagrodzenia, od których pracownik ten uiścił składkę na ubezpieczenie chorobowe, a które nie są wypłacane w okresie pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wskutek choroby albo zasiłku chorobowego, jest niezgodne z Konstytucją. Wniosła o zmianę wyroku przez uwzględnienie w podstawie zasiłku chorobowego i macierzyńskiego za sporny okres dodatku kontrolerskiego oraz nagrody.

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie. W jego ocenie apelująca nieskutecznie zarzuciła, iż istotą jej wniosku było zbadanie całości podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego za sporny okres, czyli sprawdzenie, czy wszystkie składniki wynagrodzenia, które otrzymała w okresie dwunastu miesięcy poprzedzających okres niezdolności do pracy, zostały uwzględnione w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego. Wskazał, że kontrolna rola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej, w której to organ rentowy pochylił się jedynie na zbadaniu zasadności uwzględnienia przy ustalaniu wysokości spornych

zasiłków dodatku kontrolerskiego. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przeniesienie sprawy na drogę sądową przez wniesienie odwołania od decyzji organu rentowego ogranicza się do okoliczności uwzględnionych w decyzji, a między stronami spornych, poza tymi okolicznościami spór sądowy nie może zaistnieć. Przed sądem odwołujący może żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez organ rentowy i wykazywać swoją rację, odnosząc się do przedmiotu sporu objętego zaskarżoną decyzją, natomiast nie może żądać czegoś, o czym organ rentowy nie decydował. We wniosku z dnia 19 czerwca 2018 r. ubezpieczona stanowczo wskazywała, że z dniem 1 grudnia 2016 r. podstawa wymiaru zasiłku chorobowego, a później zasiłku macierzyńskiego, została zmieniona przez wyłączenie z niej dodatku kontrolerskiego. Zasadnie zatem Sąd Rejonowy wskazał, iż pozostałe składniki wynagrodzenia wyszczególnione w pismach procesowych (w szczególności nagroda) nie były przedmiotem zaskarżonej decyzji, stąd nie podlegały ocenie Sądu.

Za chybiony zarzut Sąd drugiej instancji uznał również wskazanie naruszenia art. 36 w związku z art. 43 ustawy zasiłkowej. Przypomniął, że dodatek kontrolerski przyznawano na okres roku kalendarzowego, przy czym pracownik tracił uprawnienie do tego dodatku, jeżeli jego nieobecność w pracy przekraczała trzy miesiące. Ubezpieczona od 2 sierpnia 2016 r. do 6 stycznia 2017 r. była niezdolna do pracy, a od 7 stycznia 2017 r. do 5 stycznia 2018 r. przebywała na zasiłku macierzyńskim. Na rok 2016 został przyznany jej dodatek kontrolerski, jednak nieobecność w pracy trwała w tym roku dłużej niż trzy miesiące, zatem zasadnie pracodawca poinformował pracownicę, że z dniem 30 listopada 2016 r. utraciła ona prawo do dodatku kontrolerskiego.

Sąd drugiej instancji za chybiony uznał również zarzut, iż Sąd nie uwzględnił, że dodatek kontrolerski jest stałym składnikiem wynagrodzenia, powtarzającym się co roku, a błędnie przyjął, że dodatek kontrolerski jest terminowym składnikiem wynagrodzenia. Wyjaśnił, że dodatek ten przyznawano na okres roku kalendarzowego, a nie periodycznie co roku. Był to zatem składnik wynagrodzenia przysługujący tylko do określonego terminu, do którego ma zastosowanie art. 41 ust. 2 ustawy zasiłkowej.

Ubezpieczona zaskarżyła powyższy wyrok w całości skargą kasacyjną. Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: (-) art. 36 w związku z art. 43 ustawy zasiłkowej przez uznanie, że przepis ten nie ma zastosowania w przedmiotowej sprawie; (-) art. 41 ust. 2 ustawy zasiłkowej przez przyjęcie, że dodatek kontrolerski przyznawany pracownikom działu kontroli jest terminowym składnikiem wynagrodzenia, co jest sprzeczne z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1996 r. o urzędzie Ministra Finansów oraz o urzędach i izbach skarbowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 578); (-) art. 3 pkt 3 w związku z art. 36 ustawy zasiłkowej przez niezastosowanie, polegające na błędnym zdefiniowaniu wynagrodzenia i błędnym ustaleniu przychodu pracownika, co miało istotne znaczenie przy ustalaniu podstawy wymiaru świadczeń z ubezpieczenia społecznego i było sprzeczne z umową o pracę. Dodatkowo zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 321 w związku z art. 187 § 1 k.p.c. przez uznanie, że kontrolna rola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej i pominięcie faktu, że żądanie strony obejmujące wnioski o sprawdzenie prawidłowości naliczenia zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego przez płatnika składek, tj. Izbę Administracji Skarbowej w K., zostało zawężone przez organ rentowy do dodatku kontrolerskiego.

Wskazując na powyższe skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę poprzez stwierdzenie, że w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego za okres od 2 sierpnia 2016 r. do 5 stycznia 2018 r. należy uwzględnić dodatek kontrolerski i nagrody, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniosł o jej oddalenie oraz zasądzenie od skarżącej na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznanej sprawie skargę kasacyjną należało oddalić.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1133 ze zm.), podstawę wymiaru zasiłku chorobowego przysługującego ubezpieczonemu będącemu pracownikiem stanowi przeciętne miesięczne wynagrodzenie wypłacone za okres 12 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstała niezdolność do pracy. Zgodnie zaś z art. 41 ust. 2 tejże samej ustawy, składników wynagrodzenia przysługujących w myśl umowy o pracę lub innego aktu, na podstawie którego powstał stosunek pracy, tylko do określonego terminu nie uwzględnia się przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego należnego za okres po tym terminie. Stosownie zaś do art. 43 tej ustawy, podstawy wymiaru zasiłku nie ustala się na nowo, jeżeli między okresami pobierania zasiłków zarówno tego samego rodzaju, jak i innego rodzaju nie było przerwy albo przerwa była krótsza niż 3 miesiące kalendarzowe.

Niewątpliwie w zakresie przysługiwania dodatku kontrolerskiego, strona powodowa w rozpoznawanej sprawie była objęta regulacją z przepisu art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1996 r. o urzędach i izbach skarbowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 578 ze zm.), stosownie do którego pracownikom podległym ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych, wykonującym kontrolę podatkową oraz kontrolę, o której mowa w art. 5 ust. 1c, przysługuje miesięczny dodatek kontrolerski do wynagrodzenia, w wysokości do 50% wynagrodzenia. Następnie dodatek kontrolerski znalazł regulację w art. 148 ust. 1 i nast. ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 422 ze zm.), zgodnie z którą, osobie zatrudnionej w jednostce organizacyjnej KAS oraz funkcjonariuszowi przysługują odpowiednio do wynagrodzenia albo uposażenia : dodatek kontrolerski w wysokości do 50% wynagrodzenia zasadniczego albo uposażenia zasadniczego za wykonywanie: kontroli podatkowej, kontroli celno-skarbowej, z wyłączeniem kontroli, o której mowa w art. 54 ust. 2 pkt 9, kontroli, o której mowa w art. 119zzf § 1 Ordynacji podatkowej, audytu, czynności, o których mowa w art. 113-117, art. 118 ust. 1-17,

art. 119 ust. 1-10, art. 120 ust. 1-6, art. 122-126, art. 127 ust. 1-5, art. 127a ust. 1, 2 i 6-12, art. 128 ust. 1, art. 131 ust. 1, 2 i 5 i art. 133 ust. 1 pkt 1-5.

Istotne regulacje w zakresie dodatku kontrolerskiego zawierało rozporządzenie wykonawcze do ustawy o urzędach i izbach skarbowych, a mianowicie rozporządzenie Ministra Finansów z 23 grudnia 2010 r. w sprawie dodatku kontrolerskiego dla pracowników podległych ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 764). Zgodnie z § 4 ust. 2 tegoż rozporządzenia, dodatek przyznaje się na okres roku kalendarzowego. Natomiast § 6 ust. 2 pkt 2 owego rozporządzenia stanowił, że pracownik traci uprawnienie do dodatku kontrolerskiego, jeżeli jego nieobecność w pracy przekracza 3 miesiące.

W rozpoznawanej sprawie istotne znaczenia posiada charakter dodatku kontrolerskiego w perspektywie składników wynagrodzenia przysługujących stronie powodowej w odniesieniu do skonstruowania prawidłowej podstawy wymiaru zasiłku chorobowego oraz macierzyńskiego.

Niewątpliwie stałym i obligatoryjnym składnikiem wynagrodzenia jest wynagrodzenie zasadnicze. Poza tym składnikiem wynagrodzenia mogą występować składniki wprowadzone obligatoryjnie, ale o charakterze zmiennym i nietrwałym. Mogą to być na przykład dodatki z tytułu pracy w nocy oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, jak również dodatek dla kobiet ciężarnych, dodatek wyrównawczy przy zwolnieniach grupowych dla pracowników szczególnie chronionych, lub także dodatek wyrównawczy przez okres nieprzekraczający 6 miesięcy w przypadku choroby zawodowej lub wypadku przy pracy. Poza tym funkcjonują dodatki natury fakultatywnej, na przykład dodatek z tytułu stażu pracy, dodatek funkcyjny, dodatek za szczególne umiejętności, dodatek za znajomość języków obcych, dodatek zmianowy przyznawany ze względu na szczególną uciążliwość określonego rodzaju pracy oraz dodatek za pracę w warunkach szkodliwych ucznia. Innego rodzaju dodatkami są premia i prowizja.

Dodatek kontrolerski przysługuje za wykonywanie określonych obowiązków pracowniczych w związku ze ściśle określoną ich specyfiką. Dodatek ten, zgodnie z ustawą z 1996 r. oraz później ustawą o KAS, jak również rozporządzeniem z 23 grudnia 2010 r. przysługuje oraz jest przyznawany na określonych warunkach.

Kwestią istotną jest, że wynagrodzenie zasadnicze przysługuje zawsze w trakcie stosunku pracy, natomiast inne składniki wynagrodzenia przysługują wtedy, kiedy beneficjent stosunku pracy spełnia warunki ich otrzymania. Utrata bowiem podstawy przyznania warunków czyni owe składniki wynagrodzenia nieistniejącymi. W związku z powyższym dodatek kontrolerski jawi się jako świadczenie w postaci dodatku do wynagrodzenia o charakterze nietrwałym oraz zmiennym, które wobec swojej nietrwałości oraz zmienności nie mogą być uznawane za świadczenia niezmiennie stałe na podobieństwo wynagrodzenia zasadniczego. Nie są one bowiem zasadnicze, a są nie zasadnicze bo nietrwałe i zmienne. Otrzymujący je bowiem pracownik może być w każdym czasie przeniesiony na inne miejsce wykonywania obowiązków pracowniczych, przy wykonywaniu których dodatek kontrolerski nie przysługuje. Wobec tego wynagrodzenie pracownicze jest jedynym trwałym oraz stałym składnikiem wynagrodzenia, zaś inne są składnikami okresowymi i niestałymi, jak również terminowymi. Dlatego też twierdzenie o stałości wynagrodzenia za pracę, gdzie zrównuje się znaczenie wynagrodzenia zasadniczego i dodatków do niego na takiej samej płaszczyźnie znaczeniowej w ramach stosunku pracy jest błędne. Dodatek kontrolerski bowiem, jak podobne w znaczeniu dodatki jest wprawdzie składnikiem obligatoryjnym wynagrodzenia, ale o charakterze zmiennym i nietrwałym. W świetle powyższego istotna jest okoliczność, że skoro podstawą wymiaru świadczeń chorobowych i macierzyńskich są zasadniczo trwałe składniki wynagrodzenia, to skłania do twierdzenia, że inne składniki wynagrodzenia mogą być również taką podstawą, ale do czasu ich obowiązywania. Jeśli więc trwałość dodatku kontrolerskiego zależy od określonych uwarunkowań, na przykład obecności pracownika w pracy nie krócej niż trzy miesiące, to wskutek nieziszczenia się tego warunku ulega on anihilacji skutkującej określonymi konsekwencjami w prawie ubezpieczeń społecznych. Ponadto dodatek kontrolerski jest dodatkiem do wynagrodzenia o charakterze terminowym. Nie jest przyznawany na czas określony, nieokreślony czy też na czas pełnienia określonej funkcji, ale jest przyznawany w terminie o wymiarze rocznym.

Na podstawie powyższego można stwierdzić, że przepis z art. 36 ustawy „świadczeniowej” wskazuje co stanowi podstawę wymiaru zasiłku chorobowego, a więc jest to stosunek sumy wynagrodzenia brutto określonej osoby (przeciętne

miesięczne wynagrodzenie). W sytuacji strony powodowej faktycznie w okresie od 2 sierpnia 2016 r. do listopada 2016 r. zakład pracy włączał do podstawy wymiaru zasiłków również dodatek kontrolerski, a ponadto był on zaliczany do podstawy wymiaru biorąc pod uwagę okres 12 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstała niezdolność do pracy. W ten sposób zakład pracy wypełnił dyspozycję art. 36 przedmiotowej ustawy. Jednakże na skutek pojawienia się okoliczności niezdolności do pracy strony powodowej od 2 sierpnia 2016 r. do 3 września 2016 r. i od 4 września 2016 r. do 6 stycznia 2017 r., a więc niewątpliwie ponad trzy miesiące, zakład pracy słusznie wyłączył dodatek kontrolerski z podstawy wymiaru zasiłków biorąc pod uwagę normę wynikającą z przepisu art. 41 ust. 2 ustawy „świadczeniowej”. Przepis ten bowiem został ustanowiony dla przypadków dotyczących względnie obligatoryjnych, nietrwających i terminowych składników wynagrodzenia, które wskutek utraty ich otrzymywania przez ubezpieczonych nie mogą być nadal włączane do podstawy wymiaru zasiłków.

Niesłuszny jest również zarzut skargi odnośnie do zawężenia kontroli sądowej w odniesieniu do decyzji administracyjnej organu rentowego i wniosku strony powodowej, a więc nierozpoznania istoty sprawy. W tym względzie należy podkreślić, że przedmiotem rozpoznania przez sądy obydwu instancji była sprawa odnosząca się do żądań w zakresie decyzji administracyjnej o ściśle sprecyzowanym przedmiocie. Kontrola sądu powinna korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej. W tym zakresie można wskazać na wyrok Sądu Najwyższego z 3 marca 2020 r., II UK 296/18, w którym stwierdzono, że związek zachodzący między żądaniem pozwu a rozstrzygnięciem sądu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych należy wiązać z tożsamością zachodzącą między treścią decyzji a granicami rozstrzygnięcia sądu bowiem zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i 2¹ k.p.c. i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu. Artykuł 321 § 1 k.p.c. odwołuje się do schematu "żądanie - wyrok". Zakłada, że między tymi czynnikami powinna nastąpić symetria. Dlatego zakazano orzekać co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. W sprawach z zakresu ubezpieczeń

społecznych wzorzec ten nie da się jednak w prosty sposób skopiować. Wynika to z tego, że w miejsce relacji "żądanie - wyrok", występuje szablon "żądanie - decyzja - odwołanie - wyrok" albo przy działaniu organu rentowego z urzędu, co miało miejsce w tej sprawie, "decyzja - odwołanie - wyrok". W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja oraz wniesione od niej odwołanie (LEX nr 3213915). W rozpoznawanej sprawie okoliczności poza kwestią zaliczenia w określonym okresie dodatku kontrolerskiego do podstawy wymiaru zasiłków słusznie nie podlegały ocenie sądowej.

Biorąc powyższe pod uwagę, orzeczono jak w sentencji.